

NOTAT

Fra:	KS	Dato:	07.02.2020
Til:	Utdannings- og forskningskomiteen	Dokument nr.:	15/01326-6
Kopi til:			

Notat til Utdannings- og forskningskomiteen om dok 8:39

KS takker for muligheten til å komme med innspill på forslag om at «Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget om at fylkeskommunenes rett til selv å avgjøre opptaksmodell for videregående opplæring tas inn i opplæringslova».

KS har avgitt hørings svar på karakterbasert inntak (fritt skolevalg) til Utdanningsdirektoratet. I hørings svaret har KS bemerket at forslaget vil innebære en statlig detaljstyring som vil forhindre gode lokale løsninger både for elever og regional utvikling. KS støtter derfor en fortsatt fylkeskommunal handlefrihet på dette området.

Stortinget har grunnlovslovfestet det kommunale selvstyret for å sikre at avgjørelser tas nærmest mulig innbyggerne, slik at de kan tilpasses ulike individuelle behov, lokale forhold og lokalpolitiske prioriteringer. Prinsippet er også forankret i kommunelovens formål. Et sentralt mål for regionreformen er å flytte makt, myndighet og ansvar til lokale folkevalgte, og særlig styrke fylkeskommunenes ansvar for samfunnsutvikling. Et statlig pålegg om bestemte inntaksmodeller strider mot disse formålene, og vil skape betydelige utfordringer for elver og fylkeskommunenes evne til å ivareta sitt ansvar for gode opplæringstilbud, og regional arbeidsmarkedsutvikling.

Fylkeskommunene har i dag valgt ulike løsninger for inntak til videregående opplæring, som er tilpasset ulike elevers behov, svært varierende geografiske forhold, regionale kompetansebehov og arbeidsmarkeder. Fylkeskommuner som åpner for karakterbasert inntak og fritt skolevalg har også ordninger som sikrer at flest mulig elever kan få sine ønsker og behov ivaretatt. Eksempelvis holder enkelte fylkeskommuner av en andel plasser ved skolene for å sikre at flest mulig søkere får oppfylt retten til et av tre utdanningsprogram uten at reisetiden mellom hjem og skole blir urimelig lang. Dette viser at fylkeskommunene balanserer hensyn til ulike elever, og tar hensyn til varierende lokale forhold som reiseavstand. Slike hensyn vil ikke kunne ivaretas med den foreslåtte nasjonale modellen for karakterbasert inntak.

Fra høringsuttalelsene til fylkeskommunene vil KS spesielt fremheve bekymringen for elever med lave grunnskolepoeng og deres mulighet for å få starte i videregående opplæring på sin nærscole. Frafall i videregående opplæring gir betydelig økt risiko for utenforskap og en mer utsatt posisjon i et arbeidsmarked med stadig høyere krav til kompetanse. Gjennomføring i videregående opplæring er avgjørende for unge og voksnes mulighet deltakelse i arbeids- og samfunns liv, og dermed også for en bærekraftig utvikling.

Ungdom med lave grunnskolekarakterer har høyere risiko enn gjennomsnittet for frafall fra videregående opplæring. De siste årene har fylkeskommunene sammen med arbeidslivet gjort en formidabel innsats for å øke gjennomføringen. Flere fylkeskommuner påpeker en risiko for en negativ

utvikling med økt frafall dersom elever med få grunnskolepoeng i mindre grad får oppfylt sitt ønske om et tilbud ved nærskolen, og dermed får en lengre reisevei og økt belastning.

I erkjennelsen av at det er krevende for en 15-åring å flytte på hybel har Finnmark fylkeskommune utviklet LOSA-modellen (Lokal Opplæring i Samarbeid med Arbeidslivet) hvor elevene kan velge utdanningsprogram og likevel bo hjemme det første året i videregående opplæring. Modellen er også videreutviklet til å gjelde enkelte Vg2-tilbud. Gjennom LOSA-modellen gis det også et tilbud for elever på studiespesialisering bortsett fra at de følger vanlig timeplan og ikke har praksisopplæring i bedrift. Kostandene for LOSA er beregnet til det dobbelte av kostnadene for elever i vanlige tilbud ved de videregående skolene.

Fylkeskommunene uttrykker også stor bekymring for den ene foreslåtte modellen som innebærer krav om tilbud på to skoler for at søkerne skal ha reelle valgmuligheter. Det er store variasjoner i søkergrunlaget til ulike utdanningsprogram. For skoleåret 2019-2020 var det 25.738 søkere til Vg1 studiespesialisering, mens det var 1.312 søkere til det studieforbereende utdanningsprogrammet kunst, design og arkitektur. Likeledes var det 10.664 søkere til Vg1 helse- og oppvekstfag, mens det var 1.884 søkere til Vg1 restaurant og matfag. Ut fra elevtall, antall skoler og tilgang til kvalifiserte lærere vil det være svært utfordrende for flere fylkeskommuner å innfri kravet om at elevene skal velge mellom to skoler innenfor samme utdanningsprogram. Flere fylkeskommuner påpeker i høringen at dette kan føre til at tilbud må legges ned. Dette vil føre til at alle søkeres valgfrihet innsnevres. Karakterbasert inntak kan dermed føre til en sterkere sentralisering og svekkelse av skolene i distriktene. Det er spesielt praktisk-estetiske fag og de utstyrstunge tilbudene som vil bli skadelidende.

I høringsuttalelsene fra kommunene ser vi at de aller fleste kommunene uttrykker tillit til at fylkeskommunene avgjør hvilken inntaksmodell som er best for regionene. Dette gjelder uavhengig av om fylkeskommunene har en karakterbasert inntaksmodell eller et nærskoleprinsipp. Kommunene uttrykker også bekymring for at de mest sårbare av egne ungdommer, de med lave grunnskolepoeng, skal hindres i å få gå på nærskolen.

KS vil også påpeke at økonomiske konsekvenser av en statlig detaljstyring, et krav om at det skal være minimum to skoler med samme utdanningsprogram i hvert inntaksområde, eller konsekvenser for utgifter til skoleskyss ikke er tilstrekkelig vurdert i høringsnotatet.

Videregående opplæring skal kvalifisere ungdom og voksne til å bli kompetente og deltakende samfunnsborgere, til videre utdanning og til aktiv yrkesdeltakelse. Fylkeskommunene er de beste til å gjøre dette, også gjennom å vurdere modell for inntak til videregående opplæring som både ivaretar ulike elevers behov og hensynet til et godt utdanningstilbud totalt sett.